

Den kritiska

Fritänkaren

Nr. 252 Februari 2017

Tjugofemte årgångens tredje nummer

Innehåll :

Världseländet, av Doktor Sandy	2
Två dikter av Laila Roth	3
Ahasverus minnen, del 160: <i>Fången</i>	4
Ett besök i Stratford	7
Om Brahms kammarmusik	10
Månadens filmer (" <i>Denial</i> " bl.a.)	11
Några milstenar, februari 2017	13
Prövningsresan, del 3: <i>Diwali</i>	14
Lugna resan, del 5: <i>Möjligheterna öppnar sig</i>	16
Tillbaka till Zanskar, del 18: <i>Inget internet i Ladakh</i>	17
Kulturförtrycket	19

Fritänkaren, som utkommit med 252 nummer sedan 1992 i både pappersform och på nätet, har aldrig sökt eller undfått något statligt eller kommunalt stöd eller bidrag för sin utgivning, ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månede, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk. Den har aldrig haft någon sponsor. Samtliga tidigare nummer finns tillgängliga på Wordpress: <https://clanciai.wordpress.com/fritankaren/>

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

**OBS! Nytt Postgiro! - 35 86 46 – 8 (*Göteborgs Skrivarsällskap*)
eller Bankgiro: 3300-510910-9354 (Nordea bank, "Fritänkaren", C. Lanciai)**

Glöm inte att ange avsändare!!

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Avgifterna har inte höjts på över 13 år.

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 1.2.2017

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 274

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

Världseländet – brev från Doktor Sandy

Det gläder mig, min vän, att du kunnat avlägga en sådan enastående friskhetsrapport. Du verkar lika frisk som hela världsordningen verkar sjukare än någonsin, och det värsta är att det är en patient som alltid lidit av samma sjukdomar men nu värre än någonsin. Jag talar inte om världepidemierna utan om den kroniska obotliga mentalsjukdom som går under namnet politik.

Som om det inte räckte med alla de diktatorer som redan lyckats etablera sig och göra sig omöjliga och odrägliga. Hur Obama än ansträngde sig lyckades han inte få bukt med den syriske arvdiktatorn – av alla politiska sjukdomar är ärftlig diktatur den värsta. Nordkorea är inne på tredje generationen av den sjukdomen och verkar hopplösare än någonsin – alla diktatorer och diktaturer är hopplösa fall som egentligen bara kan kureras genom avrättning. Ju förr denna äger rum, desto mindre skada vållar den. Ju längre den får hålla på, desto mera skada gör den. Den är född självdestruktiv men tycks genom denna politiska självdestruktivitets hemlighetsfulla vansinnesmekanism bara odla sig själv, som en exploderande cancersjukdom där metastaserna främjar och multiplicerar sig själva i ett ständigt vulkanutbrott av oavbruten acceleration – tills allting imploderar.

Alla dessa diktatorer och diktaturer, det kinesiska kommunistpartiet som aldrig tröttnar på att förfölja och plåga sina ockuperade uighurer och tibetaner i sitt krampaktiga övermåttan sjuka försök att utrota dessa folk för att ersätta dem med kineser, som inte är gjorda för deras klimat; alla de muslimska diktaturerna, som lamslår varenda islamisk stat med sin hopplösa mentalsjukdom av etablerad vidskepelse och förtryck; Putin med alla sina politiska mord och förföljelser av olikänkande, som ständigt trakasseras ihjäl, isoleras och i bästa fall tvingas fly för att åtminstone överleva, den nye turkiske sultanen som tror att han kan stödja sig på islam, som redan ligger i krampräckningar inför sin egen undergång och död, medan de ändå var på väg att kunna bli en demokrati, som trots allt är det enda mänskliga och drägliga styrelsesättet för någon regering – demokrati är alltid ett friskhetstecken, i synnerhet om den fungerar, medan en diktatur alltid är det svåraste av alla sjukdomssymptom för en stat – och nu även den totala olyckan Trump i vad som en gång var världens hopp och ledande demokrati och som fortfarande är världens ledare men nu usurperad av en storhetsvansinnig strunt som aldrig kommer att veta och fatta vad han egentligen gör – världens öde i händerna på en galen idiot.

Alla dessa diktaturer kan bara leda till anarki och till att alla möjliga anarkirörelser, från syndikalister till hemiliga terrorsällskap, som Ku Klux Klan och urspårade frimurarfribytare, får vatten på sin kvarn och frodas värre än någonsin. Det var sådana rörelser som främjades av den franska monarkins urspårning och degenerering, som gav upphov till frimureriets makt och samhällsomstörtare som Cagliostro och som slutligen slog ut i öppen låga i och med pöbelns självsvåld och övertagandet av makten genom våld och terror – i dagens värld har vi alla dessa jihadister som egentligen bara har västvärldens maktmissbruk och förödande inblandning i världar som de inte har någonting att göra med i sikte, the Black Block som alltid dyker upp när något gått för långt och alltid med effektiv full effektivitet, då det huvudsakligen bara är ungdomar som med den högsta tänkbara vigör går i täten för världens mest slående demonstrationer, men framför allt alla de hemliga rörelser som döljer sig och

agerar i det fördolda. Detta vet du mera om än jag. En dåre som Trump kan bara leda till att sådana verkligen farliga rörelser frodas och kanske tar över en dag. På Kennedys tid, då demokratin faktiskt tycktes segra och kunna behärska världen, utgjorde sådana rörelser bara ett latent hot som kunde undvaras och som höll sig i skymundan, i men i vår tid med sådana som Trump och Putin som reaktionära monster och paranoida diktatorer måste just sådana rörelser växa sig starkare än någonsin.

Jag beklagar att vi inte setts på flera år. Tänker du dig till Grekland i vår? Det var länge sedan. I Grekland finns ändå hjärtat av Europa och nyckeln till framtiden och dess välfärd. Då både USA och Ryssland har fallit för diktatoriska monster och övergrepp tycks ändå EU vara det nästan enda kvarvarande alternativet och möjligheten till någon gynnsam politisk framtid för världen trots allt.

– Doktor Sandy (översättning från engelskan)

Laila Roth: Två dikter

Trumphenheten

Fallet är enkelt och självklart.

Med Putins hjälp användes Wikileaks
till lämplig diskrediterande information
om fru Clinton och hennes besvär och manövrer
ej endast om krisen i Libyen och andra utländska affärer
för saboterandet av hennes valkampanj med vilka medel som helst,
och herr Putin var själagläd och entusiastisk i hjälpen till Trump
i hans förräderi av sitt land och i stölden av det högsta ämbetet
för etablerandet av diktaturens självsvåldiga vulgaritet.
Det är endast en liten aspekt av problemet.
Det värsta med trumphetens förräderi emot världen
är skrotningen av det betydande ansvar Amerika haft
för all världen som ledande kraft,
och det blott för privata intressen och krass nationalegoism,
varigenom allt ansvar och världssamfundshänsyn har övergetts
i överkörningen av den globala miljön och klimatkrisen,
som därmed blott kan förvärras i stödet av fossila bränslen
och exploateringen av nationalparker för oljeborrning och girighet.
Allt kan allenast bli värre så länge en sådan får härja fritt som president
i sin egenskap av världsförrädare och världens säkerhetsrisk nummer ett,
genom hans blinda dumhet, förödande okunskap och egoistiska idioti.

Anonymitet

Anonymitet är en nödvändig mänsklig rättighet om nöden kräver den som skydd, i synnerhet om den nödvändigheten tvingades på dig av sådana omständigheter som du inte kunde kontrollera och som du ej gjorde någonting för att förtjäna, såsom plötsligt påtvingade övergrepp och orättvisor, medan du var oskyldig och handlade i god tro. I vår värld och tid har denna rättighet nu blivit livsviktig för de förtryckta som berövats mänsklig värdighet och rättighet av kalla omänskliga myndigheter, och behandlats oanständigt i en automatiserad värld av paranoid övervakning som vill digitalisera människor bara för att kontrollera dem. Därigenom växer underjordiska alternativa rörelser som det Svarta Blocket, satanismen och de Anonyma liksom andra dolda sällskap, rörelser och sekter som ohjälpligt fann sig tvingade till hemlig existens blott för att överleva alls och för sitt eget skydd. Det är långt mer än blott en mänsklig rättighet. Det är ett ofrivilligt ont och en nödvändighet som tvingades på dig av mänsklig grymhet.

(tolkning från engelskan av ”*The Case against Donald Trump*” och ”*Anonymity*”)

Abasverus minnen, del 160: Fången

Giordano Bruno fick jag tyvärr aldrig möjlighet att hälsa på, då han hölls i isolerad fångenskap i sju år innan de brände honom på bål. De enda han fick träffa under den tiden var sina inkvisitorer.

Men en fånge lyckades jag faktiskt komma in till utan att han blev avrättad, men det var långt tidigare, och han var betydligt oskyldigare, hur mycket fritänkare han och hela hans familj än var.

Jag Ursäkta att jag stör dig, Enzo.

Enzo (ser upp) Ni stör mig inte alls. Vilket sällskap som helst är välkommet, i synnerhet om det kommer från andra sidan graven, ty alla mina käraste finns där.

Jag Jag är faktiskt levande.

Enzo Ja, jag ser det, och du ser inte ens ut som någon hemlighetsfull biktfar med eventuella mördarplaner, även om vem som helst annars skulle uppfatta dig som misstänkt, men vilket besök som helst är välkommet och, som sagt, i synnerhet om det är från andra sidan graven. Ursäkta min misstänksamhet, men du verkar faktiskt tidlös på något sätt, och i vilket fall är det som en hälsning från en annan och bättre värld. Vilken värld kommer du ifrån?

Jag Jag misstänker att vi båda hör hemma i tidlöshetens zon.

Enzo Ni förbryllar mig. Själv är jag hopplöst fast i dödlighetens fälla, men jag förmodar att jag inte har långt kvar nu. Tiden har gått för långt, och åren har blivit för många.

Jag Hur länge har du suttit inspärrad här nu?

Enzo Tjugotvå år.

Jag Vad var ditt brott? Får man fråga? Vad gjorde du för att hamna här för en så lång tid?

Enzo Jag tillhörde fel familj. Det var mitt enda brott, och jag kämpade för den. Jag var krigare liksom min far och alla mina bröder, och vi slogs alla så länge vi kunde men tyvärr mot en hopplös övermakt i form av dumheten, avunden och ondskan.

Jag Jag visste det nog, men jag ville ändå försäkra mig om din tillit. Du behöver inte tro mig om du inte vill, men jag är faktiskt den så kallade Ahasverus, skomakaren från Jerusalem

Enzo Är det möjligt? I egen hög person! Jo, när jag betraktar dig tror jag dig. Du kan inte vara någon annan. Ditt öde står skrivet i din panna. Du blev offer för den kristna världslögnens statskyrka, precis som hela min familj blev.

Jag Berätta något om din familj. Jag behöver uppdateras.

Enzo Så mycket måste du ändå veta, att det smärtar mig att behöva berätta om dem. Det är en ödestragedi lika svår som din, som dock bara var personlig, men hela min familj blev drabbad och gjorde ännu mindre för att förtjäna den.

Jag Vad gjorde ni då för att förtjäna den alls?

Enzo En bra fråga. Vi var framgångsrika. Min far var ju den mäktigaste kejsaren genom tiderna. Han behärskade i princip hela Italien utom påvestaterna och hela det tysk-romerska riket, från Sicilien till de baltiska länderna under den Tyska Orden. Dessutom erövrade han Jerusalem.

Jag Vad skulle det vara bra för? Visste han inte redan att det är världens mest politiskt belastade stad?

Enzo Kanske just därför. Han såg det som en utmaning. Han blev ju bannlyst av den förbannade påven för sin liberalism och frispråkighets skull, han umgicks ju över gränserna för sin religion med både judar och muslimer, tog dem i sin tjänst och omhuldade dem vid sitt hov. Det tyckte påven var farligt och okristet, så han bannlyste honom, och enda sättet för min far att bli av med bannlysningen var att genomföra ett korståg mot det heliga landet. Det gjorde han med den äran utan att en pil avfyrades genom bara diplomatiska manövrer. Både judar och araber välkomnade honom till Jerusalem, han är väl den enda någonsin som lyckades ta staden utan våld, och han blev av med bannet, men när han kom hem igen blev han bannlyst på nytt.

Jag Och så började de eviga krigen mellan guelfer och ghibelliner, som till slut ledde till din fångenskap på livstid.

Enzo Ja, jag togs fången vid Fossalta. Min far levde då ännu och försökte få mig utväxlad, men han dog året därpå utan att ha lyckats just när han äntligen såg ut att få hem segern på alla fronter mot den fördömda kyrkan och dess slavar. Jag var en alltför dyrbar fånge för att de någonsin sedan skulle gå med på att ge mig fri. Jag betraktades väl som alltför farlig.

Jag Du var din faders älsklingsson och den av hans söner som var mest lik honom, med ditt blonda långa hår, ditt sinne för kultur och poesi, din entusiasm för falkeneringskonsten, din ridderlighet och din okuvlighet.

Enzo Smickra lagom, Ahasverus. Mina bröder och deras söner var minst lika goda soldater som jag.

Jag Var det kört för er i och med att er fader dog?

Enzo Påven var för hård och för hänsynslös. Han gav sig den på att till vilket pris som helst utrota hela vår familj när pappa var borta. Han mobiliserade dominikanerna och franciskanerna emot oss för att angripa oss underifrån och i ryggen, och han fick hela världskyrkan att predika hat emot oss.

Jag Var det tacken för att din far gav påven Jerusalem utan strid?

Enzo Ja, det var det. Vi var för duktiga. Vi var för sköna. Vi var för ledande. Vi var för dominerande och bra. Vi hotade kunna förena hela världen mot kyrkans mörka tyranni av förslavande vidskepelse genom skrämselfterror. Vi var för kloka och överlägsna. Vi utrotades till sista man. Det är bara jag kvar, och jag har inte långt kvar.

Jag Det var därför jag ville besöka dig innan det var för sent, för att få träffa denna idealiska furste av upplysning och kultur, den sista kvarvarande medlemmen av en kejsarlig familj som var för duktig och god för denna världen och som därför måste utrotas till sista man, bara för att den genomskådade den politiska kristendomens lögner. Vi kommer aldrig att få se en vackrare och ädlare man. Tror du jag kan göra något för dig, Enzo?

Enzo Inte mycket, men det minsta är mycket nog. Du kan komma ihåg mig och kanske vittna om mig inför framtiden, om du kommer dit. Vårt enda brott var att vi levde i fel tid. Vi levde fem hundra år för tidigt.

Jag Jag ska framföra det till dem som lever om fem hundra år.

Enzo Min gode man, ert besök är i högsta grad gåtfullt och oförklarligt, och jag kan inte ta det som något annat än som ett varslande om min snara äntliga död, vem du än är, men jag skulle kunna acceptera att du verkligen är den legendariske Ahasverus – någon måste ju alltid kunna leva vidare och föra mänskligheten vidare trots dess dödlighet, ofullkomlighet och fördömdhet. Du anar inte hur högt jag värdesätter det, men det har samtidigt varit omtumlande och ansträngande för min högt drivna känslighet, som drivits till sin spets genom min familjs lidanden. Må ditt besök få en arkivplats i evigheten. Om jag får ingå i evigheten med bibehållet självmedvetande skall jag alltid bevara ditt besök som det sista ljusa minnet i det djupaste mörkret av mitt liv.

Jag Väl bekomme, kollega. Du är en filosof som jag, och vi har det gemensamt, att vi aldrig kan ge upp och allra minst inför evigheten.

Enzo Tack, kamrat. Välkommen åter. Vi kanske ses igen i en annan evighet.

Jag Jag var bara en oansenlig skomakare, men du var inte bara riddare utan en kejsarlig konung.

Enzo Bara en titel. Jag var bara på Sardinien i tre år. Min far var ursprungligen egentligen bara konung av Sicilien, men när han blev kejsare och kallades ut i krig mot påvarna fick han aldrig mera se sitt Palermo eller Sicilien. Ack, det är hårt att födas till ansvar för världsordningen och därför nödgas till ett liv av bara krig och landsflykt.

Jag Ju bättre vi är, desto hårdare och mera orättvist straffas vi.

Enzo Ja, min gode resenär genom tidlösheten. Det adelskapet får vi ståta med för evigt.

Jag På återseende.

Enzo Nej, evigheten är redan vår, och i den kommer vi aldrig mer att kunna skiljas. Men ni måste resa vidare. Lycklig resa. (*vänder sig tillbaka till sina studier*)

Han orkade inte med mig längre, mitt besök hade varit för upprörande, men sådana samtal hörde till vardagen vid det kejsrerliga hopvet i Palermo på den tiden, så länge det fick leva vidare, det var där sonetten uppfanns som versmått som uppbar hela renässansen, men efter utrotningen av familjen Hohenstaufen, av vilka Fredrik II väl var den största och mäktigaste, kallad idag Italiens farfar och i viss mån en föregångare till det moderna enade Europa, har det kanske mest lysande av alla kejsrerliga hov aldrig fått någon upprättelse; medan hans favoritson Enzo var sin far helt upp i dagen och straffades därför med livstids fängelse för sin tapperhet i fält bara för att påvedömet var livrädda för honom genom både hans börd och intellektuella kapacitet.

Ett besök i Stratford

(*ur pjäsen "Krigarens själ"*)

(*De kommer till en lokal begravning i en by på landet.*)

Illusia Är detta en begravning?

Agamemnon En av stadens ledande män har dött.

Illusia Det verkar snarare som en byhåla än som en stad.

Agamemnon Men mannen var viktig för staden. Han var dess rikaste man och hade en lång karriär i huvudstaden bakom sig.

Illusia Varför är vi här?

Agamemnon För att två andra är här som har med saken att göra.

Illusia Vilken sak?

Agamemnon Mannen som begravs här vid kyrkan var teaterman och har sitt namn under merparten av de bästa dramer som någonsin skrivits, ett om mig, även om han bara kallar mig general, och det går naturligtvis inte upp mot Homeros. Men här är vår man som haft med saken att göra.

Bacon Det är inte många som kommit till hans begravning, och ingen lär sörja honom. Varför har ni kommit hit, och vilka är ni? Ni verkar långväga härifrån.

Agamemnon Ja, vår resa har varit lång, men det är mest en utbildningsresa för min unga skyddsling här, som jag hjälpt på traven för att träffa alla möjliga levande och döda. Så ingen sörjer honom?

Bacon Han betydde mycket för sin by, även om han mest var ryktbar för sin girighet. Han levde bara för sina pengar. Han gjorde sig en förmögenhet på att hamstra säd när det var hungersnöd.

Illusia Ni verkar själv för fin för att vara här. Ni måste väl minst vara en lord?

Bacon Riktigt. Men jag hade hand om hans affärer och framför allt hans viktigaste affär, som inte handlade om pengar.

Agamemnon Det är den affären jag ville få belyst för Illusia.

Bacon Så hon heter Illusia? Hon verkar inte särskilt illusionerad.

Agamemnon Tvärtom. Hon är vaken till tusen.

Bacon Jag ser det.

Agamemnon Men kan ni berätta om Affären, eller är det en statshemlighet?

Bacon Då ni knappast kommer från England och ännu mindre kan ha något med några som helst politiska angelägenheter att göra och knappast ens vet något om samhället och hovet här i landet tror jag att vi kan anförtro er vår hemlighet.

Agamemnon 'Vår' hemlighet?

Bacon Ja, William Shakespeare är död, men hans spökskrivare lever. Han är här också.

Agamemnon Det ante mig.

Bacon Du kanske känner honom. – William, kom hit.

(En mindre man bland begravningsgästerna lystrar och lämnar begravningsällskapet och kommer fram.)

William Ja?

Bacon Dessa undrar vem du är.

William Och vilka är de?

Bacon Långväga gäster. Vi har ingenting att frukta av dem. De är här på tillfälligt besök och lämnar landet igen så fort de fått veta din historia.

William Ingen vill veta den. Den är levande begravd.

Bacon Berätta den i alla fall.

William Det kan nog ni göra bättre, Sir Francis.

Bacon (till Agamemnon och Illusia) William har hjälpt mig ända sedan han råkade illa ut för nära ett kvarts sekel sedan och nödgades iscensätta sin egen död för att undkomma myndigheternas förföljelser. En av hans vänner hade just blivit hängd, och en annan hade torterats och utsatts för utpressning. William här var rädd för att han blivit förrådd, men han förråddes av en annan.

Illusia Varför förföljdes de?

Bacon Fritänkeri förenat med frispråkighet, en livsfarlig kombination. William och vissa andra utmanade hela kristendomen med berättigade tvivel och invändningar mot Bibelns läror, det har aldrig funnits något allvarigare brott mot staten än ateism, och dessutom hade William här och vissa andra ingenting emot homosexuella förbindelser. Det har aldrig funnits en mera brottslig last än homosexualitet. För dessa friheter angavs William av en kollega inför stora rådet, och när en studiekamrat till honom blev hängd för kritik mot kyrkan fann han det säkrast att försvinna. Problemet var karriären. Han hade gjort en lysande karriär som skapare av det engelska dramat, och om han måste försvinna måste han lämna teatern och alla sina vänner och kolleger och gå under jorden för gott, för om han blev officiellt förklarad död, som var hans enda räddning och försäkring mot myndigheternas klåfingrighet, kunde han aldrig mera uppträda under sitt eget namn som sig själv.

Agamemnon Sådana problem hade vi aldrig i Grekland.

Bacon Det måste ha varit långt före kristendomens tid. Men vi fann på en lösning. William här kunde fortsätta skriva nya dramer under ett annat namn, och vi fann den perfekta bulvanen att kunna använda som skyltdocka för Williams fortsatta dramaturgi. Han lovade bevara hemligheten på villkor att han fick rättigheterna till alla pjäserna och sålunda kunde tjäna pengar på dem, vilket var hans huvudsakliga intresse. Han var neutral, och om han fick använda pjäserna kommersiellt skulle han gärna se till att inga frågor någonsin ställdes. Så kunde vi använda William Shakespeare för Williams fortsatta utveckling av teatern, men nu är

bulvanen död, och frågan är hur vi ska göra i fortsättningen. Vi kan ju inte fortsätta producera pjäser i en död mans namn. Vi måste hitta en ny agent eller avsluta verksamheten.

Agamemnon Hur många dramer blev det sammanlagt?

Bacon Nästan fyrtio.

Agamemnon Bara fyrtio? Aiskhylos skrev sjuttio, och Sofokles och Euripides skrev och satte upp ett hundratal.

Bacon Fyrtio nya klassiska dramer är i alla fall en god inledning till en ny teaterpok. Problemet med de grekiska dramerna är att väldigt få finns kvar. De flesta förstördes, som i branden i biblioteket i Alexandria.

Agamemnon Om nu denna verksamhet inte kan fortsätta måste ni åtminstone se till att dessa fyrtio dramer inte skattar åt förgängelsen.

Bacon Precis. Det måste vi göra.

Agamemnon (till William) Så du har kunnat överleva din egen död och hotet och förföljelsen från myndigheterna under alla dessa år, utan att någon kommit på dig?

Bacon Alla som känt till hemligheten, och de är endast ett fåtal, har varit förståndiga nog att inse vikten av dess plombering, till exempel hans förläggare. Själv har han vid sidan av skaldskapet verkat som min anonyma sekreterare i alla dessa år, så han har aldrig lidit någon nöd. Han har nästan konsekvent kunnat njuta av friheten att vara oåtkomlig för det världsliga eländet genom sin egen frivilliga om dock endast virtuella offerdöd.

Agamemnon (till William) Kommer hemligheten någonsin att bli känd?

William Helst inte. Låt Christopher Marlowe vara död och begraven i sin obefintliga grav, men låt den engelska dramatiken få leva desto bättre som sig själv i mina dramer, då det egentligen inte spelar någon roll vem som skrev dem och hur, då meningen med dem är att de skall leva som sig själva.

Agamemnon Det vore synd att avbryta en sådan verksamhet.

William Ingen risk. En skald kan aldrig upphöra med att skapa så länge han lever, och än är jag inte död.

Agamemnon Men du bad oss just att låta Christopher Marlowe vara död.

William Och även William Shakespeare är nu död. Tror du deras poesi någonsin kan dö för det?

Bacon Vi måste hitta på något för hans gravsten, William. Vad sägs om en olöslig rebus för alla tider?

William Ja, Sir Francis, vi har mycket kvar att göra.

Bacon Tack för ert vänliga besök, mina långväga vänner. Jag hoppas ni hittar oss fler gånger.

Agamemnon I evigheten är det alltid lätt att hitta rätt, vem man än söker. Lita på oss. Vi återkommer. – Kom, Illusia. Jag tror vi är klara här.

Illusia Det var mycket intressant att lära känna er, William. Jag vågar hoppas att ni fortsätter dikta.

William Tyvärr är det ingen risk för att jag någonsin kan sluta. Har muserna dig en gång i sitt garn släpper de dig aldrig.

Bacon Kom, William. Formaliteterna väntar. *(De går tillbaka mot begravningsällskapet.)*

Hela pjäsen kan inte åerges här, men det förekommer andra historiska episoder av intresse. Fritänkaren kanske tar upp fler.

'William Hall' var troligen en av C. Marlowes post mortem pseudonymer.

Om Brahms kammarmusik

I anslutning till de närmast föregående artiklarna om Schuberts och Schumanns kammarmusik faller det sig naturligt att kasta en blick på Brahms, som ju var Schumanns direkta arvtagare i egenskap av hans närmaste vän och efterföljare.

Denna artikel har publicerats i Fritänkaren förut men för länge sedan (april 1998) och då inkapslad i en reseberättelse från Hamburg, medan den minsann förtjänar en plats för sig.

Det ger alltid intressanta resultat att jämföra Brahms med Beethoven, då Beethovens exempel betydde allt för Brahms och han alltid led av outhärdliga Beethovenkomplex.

Om vi till exempel jämför bådas mest intima och innerliga musik, så slås vi av de enorma skillnaderna mellan de båda mästarna. Det blir då Beethovens pianosonater mot Brahms kammarmusik. Båda verksamlingarna är ungefär lika omfattande och enhetliga, men den mest markanta skillnaden är, att medan Beethovens pianosonater utvisar en fantastisk utveckling och stilförändring under deras 30-åriga tillkomst, så håller Brahms nästan exakt samma stil hela tiden. Och lika ryckig, originell och excentriskt omväxlande som Beethoven är i sina sonater är Brahms förbluffande jämn, stilren och trygg i varm oföränderlighet hela tiden.

Brahms gjorde 24 omfattande kammarmusikverk, och de är alla utan ett enda undantag erkända som mästerverk. De har alla tre eller fyra satser, alla är ungefär lika långa, medan det enda som ständigt varierar är besättningen. Medan Beethoven gjorde 17 stråkkvartetter gjorde Brahms bara tre, mot Beethovens tio violinsonater har Brahms bara tre, han har bara två cellosonater mot Beethovens fem och tre pianotrios mot Beethovens nio, men sedan har han mycket som Beethoven inte har: två stråkkvintetter, tre pianokvartetter, en pianokvintett, två stråksextetter, två sonater för klarinett och piano, en stråkkvartett med klarinett, en klarinettrio och en trio för piano, violin och horn.

Det kanske mest slående och viktiga draget i all Brahms musik är hans perfekta renhet. Han har aldrig en falsk ton eller någon harmonisk oegentlighet. Harmoniskt och musikaliskt är all hans musik genomgående perfekt. Alla de andra största mästarna, i synnerhet Beethoven men även Bach, har syndat mycket grovare än Brahms. Detta kan man förstå diskutera, men det är egentligen bara Händel och Haydn som har samma renhetsnivå som Brahms.

Och varifrån har Brahms fått den innerliga klangvärmens i sin musik? Detta är något enastående för Brahms: de runda legatoklangernas innerliga värme. Privat framstod Brahms ofta som en osympatisk och brysk björn, men det finns inget varmare hjärta i musiken än hos Brahms när han väl görs rättvisa.

Och man kan förstå hans misantropiska attityder när man tar del av allt vad han utsattes för. Hans värsta belackare var det unga geniet Hugo Wolf. Han beskyllde Brahms för att vara en misslyckad melodiker som bara kunde framställa stympade snuttar utan form som rumphuggna teman, han kallade Brahms en akademisk pedant som bara kunde komponera enformig och tråkig musik, han kallade honom dammig, otidsenlig, möjlig och musikaliskt

misslyckad och debil, kort sagt, Brahms fick höra allt det som gamle Bach redan fick höra från sina söner.

Varför skall just den högsta och renaste musiken utsättas för detta plebejiska förakt av trendsettare och företrädare för världsmusiken? Vad gjorde Bach och Brahms för att någonsin förtjäna någon enda musikers förakt? De gjorde minst av alla för detta.

Naturligtvis har inte Brahms samma dramatik och genialitet som en Beethoven, och ingen har någonsin på allvar vågat angripa Beethoven - mest av hänsyn till hans tragedi och dövhets, kan man förmoda. Men varken Bach eller Brahms hade några sympatiska lyten eller tragiska öden som bjöd extra hänsyn. Kanske det var därför lägre musiker helt enkelt inte kunde med deras eviga musikaliska överlägsenhet.

Månadens filmer

(Alla detta nummers filmer är verklighetsgrundade.)

Den viktigaste filmen på årets filmfestival var väl den brittiska "Denial" om en faktisk förintelseprocess i London under 90-talet. Den engelska förintelseförnekaren David Irving stämde den amerikanska lärarinnan Deborah Lipstadt för förtal när hon haft invändningar mot hans synpunkter. Processen komplicerades genom att han stämde henne i England, vilket innebar att hon måste komma dit och bevisa att han hade fel om hon ville få upprättelse. Hon beslöt mot alla odds att ta upp kampen.

Hon spelas av den alltid utmärkta Rachel Weisz, medan hennes advokat stjal föreställningen genom Tom Wilkinson, som aldrig varit så bra. Det är en dramatisk process som intensivt följs av pressen som sensationiserar alla de tvära kasten under processens gång. Problemet är att hon måste bevisa att förintelsen faktiskt ägde rum, vilket är praktiskt taget omöjligt, då tyskarna gjorde allt för att förstöra alla spår av denna verksamhet.

Redan i början av filmen ställs problematiken på sin spets, då hon i en föreläsning för sina elever beskriver pudelns kärna. Hur bevisar man förintelsen när alla bevis förintats? Förintelseförnekarnas huvudargument är, att om den inte klart kan bevisas är det ett bevis för att den aldrig ägt rum.

De överlevandes vittnesutsagor håller inte inför domstol, då de saknar konkreta bevis och deras minnen för detaljer är opålitliga. På grund av detta går försvaret in för att inte låta en enda förintelseöverlevare vittna i rättegången, som blev historisk, genom att den genomfördes utan jury med bara en enda domare, och genom att den faktiskt lyckades förinta David Irving och alla hans hysteriska och befängda argument, genom att han överbevisades som historieförfalskare.

Festivalen gav den tre visningar och det på den största biografen Draken. Den hade premiär redan i september men lanseras alltså nu i Sverige och är kanske årets viktigaste film.

En annan sådan viktig domstolsfilm var den klassiska "Dom i Nürnberg" från 1961, en tre timmars film i svartvitt nästan bara med scener från rättsalen gjord av Stanley Kramer och väl hans viktigaste och bästa film. Spencer Tracy spelar den gamle domaren som kallas över från Maine i slutskedet av Nürnbergrättegångarna, då det gäller att rannsaka fyra domare som tjänat under tredje riket, en av dem en synnerlig auktoritet och högt respekterad sådan, spelad

av Burt Lancaster. Hans advokat spelas av Maximilian Schell med stor inlevelse, som ser det som sin uppgift att inte bara försvara dessa anklagade domare utan genom dem hela Tyskland och alla dem som inte kunde hållas ansvariga för vad som skedde. Som vittnen uppträder bland andra Montgomery Clift och Judy Garland, det ena vittnet mera förkrossande än det andra. Det var en av Judy Garlands sista filmer, och hennes roll innebär rättegångens kris och vändpunkt.

En annan viktig roll spelas av Marlene Dietrich som änka efter en general som de allierade lät avrätta efter kriget som krigsförbrytare. Spencer Tracy inkvarteras i hennes hus, varför hon måste bo någon annanstans under tiden, men de får ändå en hel del med varandra att göra. Hennes roll är den mest värtaliga under hela filmen, som minsann inte är fattig på långa och intensiva tal och diskussioner, medan just hennes tystnad säger mest av allt.

Det är ändå domaren Spencer Tracy som tar hem spelet, som under hela rättegången verkar vara förbindlig mot de anklagade och nästan sympatisera med dem, men hans uppgörelse med Burt Lancaster till slut är förkrossande som den slutgiltiga domen som måste utesluta alla förmildrande omständigheter.

Filmen äger rum under 1948 när Berlinkrisen uppträdde, och de amerikanska militärerna tvingas plötsligt inse att de behöver tyskarna när järnridån fälls ner över Europa och Sovjetunionen visar sitt rätta ansikte. Nürnbergrättegångarna avslutades därför 1949, och inte en enda av alla dem som dömdes till livstids fängelse under dem behövde sitta tiden ut.

En domstolsfilm av helt annat slag var Anthony Asquiths krigsrättsdrama från 1954, "Carrington V.C." eller "Court Martial", om motsättningar mellan officerer. David Niven spelar krigshjälten som ställs inför rätta av sin överordnade överste, själv är han major, och det handlar om penibla affärer, där Nivens hustru spelar en nyckelroll. Hon spelas av Margaret Leighton, som alltid får göra sådana labila roller och gör det med bravur – hon var en gång den perfekta Miss Havisham. Översten spelas av Allan Cuthbertson, som alltid får göra sådana osympatiska roller och gör det med bravur – han var ärkeförrädaren i Danny Kayes "Dubbel trubbel" och är särskilt övertygande just som militär landsförrädare.

Det handlar om känsliga relationer, och dramat verkar ganska trivialt egentligen, men det tillspetsas efter hand, och själva krigsrättsscenerna upphör aldrig att stegras i mänskligt intresse och dramatik. Upplösningen är förlösande.

Ett annat autentiskt krigsdrama av helt annat slag var filmatiseringen av Kurt Vonneguts "Slakthus 5" från 1972. Denna byggnad förekommer i Dresden och användes till förvar av amerikanska krigsfångar i februari 1945. En av dessa var Kurt Vonnegut, som med egna ögon fick bevittna den avsiktliga eldstormen den 13 februari och skrev en bok om saken med slakthuset i fråga som titel.

En sådan bok är naturligtvis omöjlig att filma, och ändå har George Roy Hill lyckats med saken med att åstadkomma något helt annat än boken. Allt i boken finns med, och de realistiska scenerna är minsann överväldigande och övertygande tillräckligt, men till detta lägger filmmakarna en hel del romantik, en parallell nutidshistoria och en science fiction-final. Därtill är filmen ordentligt kryddad med drastisk humor, så att den faktiskt blir en rolig komedi. Hur man kan göra en rolig komedi av bombningarna över Dresden förefaller extremt

ogörligt, men det är vad de har lyckats med. Det förekommer bland annat en biljakt av helt annat slag än de normala, som väl hör till de roligaste som genomförts på film, hur illa den än slutar.

Om vi återgår till verkligheten, så var väl periodens mest realistiska film Pasolinis "Mamma Roma". När den kom ut 1962 ansågs den väl magstark och utmanande, och flera scener klipptes bort av censuren. Det är en depressiv historia om en medelålders prostituerad (Anna Magnani i en praktroll – hon gör hela filmen) som finner sig befriad när hennes hallick gifter sig, så att hon kan flytta till Rom med sin son, där denne kommer i dåligt sällskap och råkar ständigt allt värre ut i en obönhörligt upptornande tragedi som växer till det outhärdliga. Vad som räddar filmen är den utomordentliga stilfullheten. Den är långsam och så utdragen som möjligt men konsekvent uppbyggen och estetisk i en fullständigt bedövande konstfullhet, trots det bittert socialdepressiva innehållet. Därtill har Pasolini genomgående smyckat filmen med musik av Vivaldi, som gör den oemotståndlig i sin mörka skönhet.

Om vi fortsätter in på det poetiska spåret landar vi slutligen i en klassisk western. John Ford var en av Hollywoods mest respekterade regissörer men ringaktades för att han förföll till pangpangfilmer, men hans pangpangfilmer är allmänt de bästa, finaste och mest stilfulla och mänskliga som gjorts. När det kom till uppgörelsen i Tombstone, det definitiva westerndramat som filmats åtskilliga gånger, kan han inte låta bli att ta med ett neddankat teatersällskap med en försupen hjälteaktör, som reciterar Shakespeare på saloonen och nästan blir lynchad för besväret. I "My Darling Clementine" (på svenska "Laglöst land" 1946) spelas Wyatt Earp av Henry Fonda och Doc Holliday av Victor Mature, och båda gör kanske sina bästa roller. I all sin poesi och romantiska Vilda Västern-klassicism är detta dock en tragedi av stora och nästan grekiska mått, där den stora rollen är Victor Matures, med sitt okända förflutna som han flyr från, sin kluvenhet mellan olycklig och eskapistisk kärlek, sin ohälsa och sin sprit, och som ändå lyckas rädda sig själv och sin integritet genom att inte kunna förneka sig som läkare. I John Sturges färgfilm tio år senare spelas Doc av Kirk Douglas och Wyatt Earp av Burt Lancaster, men det är inte alls samma sak, hur väl även dessa genomför sina roller – det kan även delvis bero på ett mycket billigare manus av Leon Uris. Det är något särskilt med John Fords hantlag med sina aktörer, som ingen annan amerikansk regissör någonsin kommit upp till.

Några milstenar, februari 2017

- 5 Charlotte Rampling 70 år.
- 10 450 år sedan mordet på Henry Darnley, Mary Stuarts make, vilket utlöste den skotska regeringskrisen och inledde Maria Stuarts fall.
- 15 75 år sedan Singapores fall i andra världskriget.
- 18 Maria Stuart 500 år, *the Queen of Scots*.
  - 50 år sedan Robert Oppenheimers frånfälle, atombombens fader.
- 19 Carson McCullers 100 år.
  - David Garrick 300 år.

- 20 Sydney Poitier 90 år.
21 70 år sedan TV-såp-operan föddes i USA genom *A Woman to Remember*.
23 100 år sedan februarirevolutionen i Ryssland, ett första försök till demokrati, som tyvärr inte höll året ut.
25 Anthony Burgess 100 år.
Tom Courtenay 80 år.
26 Sandie Shaw 70 år ("*Always Something There to Remind Me*"), gjorde sensation med att bruka uppträda barfota.

Prövningsresan, del 3: Diwali

Från konferensen:

”Den avgörande faktorn i den nya orienteringen i rasism är överlevnadsfaktorn. Här kommer Darwinismen in i bilden. Om man indelar de olika raserna i de gula, de svarta och de vita, hur ter sig deras olika överlevnadskompetens? De gula i Kina är världens största folk och har alltid varit så, men ingen ras har utstått större prövningar. Enväldet i Kina har alltid varit hänsynslöst, bara under Mao-eran åstadkom det världens värsta folkmord med likvideringen av över 100 miljoner kineser genom Maos så kallade reformer och kulturrevolutionen. Japan har ensamt fått utstå två atombombsattacker och även drabbats av Fukushimakrisen utom dagliga jordbävningar sedan urminnes tider och har alltid presterat en enastående överlevnadskompetens. Mongolerna, slutligen, skapade världens största imperium någonsin och det blott från hästryggen.

Den svarta rasen har alltid varit undertryckt. Den har alltid förslavats av både vita och araber, och den har aldrig presterat någon betydande civilisationskultur. Däremot har den alltid bevisat sin överlevnadskompetens genom potens, men frågan är om det är så lyckat vid överbefolkningskristider.

Den vita rasen har alltid varit praktiskt kompetent och överlägsen. Den har alltid kunnat organisera, i synnerhet den anglo-saxiska grenen, och även kulturellt varit överlägsen i sin kreativitet och fallenhet för invention och brytandet av nya banor. Dess svaghet har varit dess fallenhet för stagnation och impotens, men den har alltid funnit en väg vidare.

Så har vi den semitiska rasen, om den kan kallas ras. Judarna måste tillerkännas den högsta överlevnadskompetensen bland alla världens folk genom de förföljelser de alltid varit utsatta för vilket bara stimulerat och provocerat dem till större ansträngningar och högre växel.

Araberna har låtit sig förslavas av en intolerant diktatorisk religion som förbjuder bilder, diktning och egentligen all kultur utom den egna wahabitiska stamkulturen, som är primitiv och brutal. Människovärdet har generellt varit obefintligt inom islam, ingen rörelse har farit hårdare fram med mänskligheten eller påvisat en högre grad av självdestruktivitet, och även om också de påvisat en utomordentlig potens i fortplantningen, som inte är så lyckat vid överbefolkningskristider, måste de genom islam betecknas som de minst överlevnads-kompetenta av världens folk, raser och ideologier.”

Så mycket för konferensen tills vidare. Vädret var strålande, kvart över 8 infann sig solen på min veranda om morgonen, och på fredagseftermiddagen gick jag upp till Tara och hans

familj. Han bjöd på middag som vanligt, jag berättade om hur min pension stabiliserats efter ålderspensioneringen, men med honom i huset var hans gamle far, som jag trott vara död. Han hade ju varit så sjuk så länge. Plötsligt verkade han återuppstånden, och han fick fortfarande sin whisky gratis varje månad. Trots alla kriser verkade ingenting ha förändrats sedan jag senast firade Diwali med dem för tre år sedan, och vi såg fram emot en ny Diwali tillsammans.

Tara berättade att hans gamla pappa var 100 år gammal och att han hade en äldre bror som var 76. Om vi hade tur kunde vi få träffa honom under Diwali.

Vädret höll sig, fastän det hade utlovats regn. Tara hade föreslagit att vi skulle gå upp längs berget och köpa ett får att slakta för Diwali. Det lät väl optimistiskt, och när det kom till kritan visade det sig att han hade väntat sig att jag skulle köpa fåret åt honom – för 15,000 rupier. Vi gjorde en tur upp längs berget i alla fall, men han stannade på vägen. Jag fortsatte upp och nådde fram till fåren, som betade högst uppe på berget nära krönet, och jag undrade hur i all världen Tara hade tänkt sig få ner fåret därifrån, om han skulle få det slaktat där.

Till vårt Diwalifirande infann sig också en ung amerikan från Wyoming som hette Wyatt. Han var bara 20 år men mycket trevlig och visste som så många unga resenärer i Indien varken vad han ville i livet eller något om Indien. Han var fullkomligt grön, och Tara hade faderligt tagit hand om honom och försökte som för så många andra av sina äventyrliga gäster i Indien utgöra en fast punkt och tillflykt som ett extra hem och trygghet för honom.

Det blev en glad Diwali igen med fyrverkerier och smällare över hela staden långt där nere medan vi vältrade oss i god mat och whisky. Tara hade inte fått sitt får, men han utbad sig om kontanter för att köpa fårkött i staden, som han skickade sin son till – han var utan kontanter själv. Allt jag hade på mig var lyckligtvis bara 500 rupier.

Detta är avigsidan med denna familj. Liksom de flesta hinduer ser de en västerlänning i första hand som en penningkälla och gör vad de kan för att mjölka fram den. Förra året ville de ha mig till att betala för ett osäkert medägarande i ett hotell, och nu försökte de få mig att köpa ett får. Tara är en dynamisk person bara vill alla väl och utgör den idealiska fadern för sin stora familj, men han är en fantast och som sådan orealistisk och opsykologisk även om han inte saknar empati.

Den stora och goda nyheten för Diwali var dock något helt annat. Laila Roth var tillbaka, på Diwalimorgonen fick jag en vänförfrågan av henne på Facebook under ett nytt namn. Hon hade varit död på Facebook i tre veckor. Affären är inte över för att hon kommit tillbaka, och det kan till och med bli juridiska efterräkningar med Facebook. Hennes konto förblir beslagttaget.

(Dess värre visade sig återkomsten bara vara tillfällig. Efter en vecka var även hennes nya konto beslagttaget, och ej heller det har hon hittills fått tillbaka.)

Hennes avstängning från Facebook är något obegripligt. Hon brukade dela dikter och bilder, enligt andra vittnen var hennes bilder de vackraste som fanns, och hennes dikter de bästa i sitt slag. På någon bild förekom ett synligt kvinnobröst, vilket ledde till hennes avstängning, som nu har bekräftats. Hon har kontinuerligt överklagat utan resultat eller ens något svar sedan november.)

(I nästa nummer: *Sista dagen i Manali.*)

Lugna resan, del 5: Möjligheterna öppnar sig

Stämningen var god på Lung Snon, och jag möttes hela morgonen av glada överraskningar. Dalai Lama var som bäst i Ladakh sedan en månad och höll nu sina avslutande föreläsningar i Choglamsar. Cathérine, den gamla franska krutgumman, var på väg in från Zanskar. Men den gladaste överraskningen var att Myra de Rooy var där, en lika gammal stamgäst som jag själv, som jag inte sett sedan 2011. Vi var båda tillbaka i Ladakh för 16-e gången. Hon berättade att vägen till Lingshed nu nästan var klar och att man lätt kunde färdas med jeep ända fram till det sista passet före klostret. Detta öppnade för nya möjligheter.

Jag hade nästan gett upp Lingshedprojektet. När man kom fram till Leh efter 16 timmars rådbräkning från Keylong kände man bara för att ta det lugnt resten av resan och på sin höjd dra sig tillbaka i Lamayuru. Ändå orkade jag utan svårighet gå upp till fortet Tsemo på förmiddagen och till fredsstupan på eftermiddagen. På vägen därifrån uppsökte jag Skarma, som bekräftade att vägen numera nådde upp till och till och med över Sangghe La, det högsta passet på 5000 meter, och att det därifrån sedan bara var en fråga om timmar till Lingshed. Dock hävdade han att det var ytterst svårt att få en jeep som körde upp dit, varför det ändå rekommenderades att ta bussen till Zanskar och pröva vägarna därifrån. Han lovade efterlysa en lokalbuss åt mig.

På Lung Snon var det holländskt party för fulla muggar, men då det var fem holländare (eller fler) mot en svensk avvek jag för min sedvanliga tibetanska middag på Tenzing Dickey.

På söndagen försökte jag besöka överste Wangdus, men han var inte hemma. Det var den sista dagen av Dalai Lamas föreläsningar, och halva stan var död, då alla var där.

Mot kvällen konfererade jag med Skarma om mina trekkingmöjligheter mot Zanskar, och det fanns möjligheter. Just nu fanns det mycket folk från Zanskar som besökt Dalai Lamas föreläsningar, så många av dem skulle troligen röra sig hemåt i dessa dagar.

En annan möjlighet var min vän Lobsang från förra året. Rent teoretiskt skulle han kunna köra mig upp till Sangghe La och låta mig gå sista biten ner till Lingshed, allt på en dag, och följande dag plocka upp mig när jag kom tillbaka, medan jag då skulle bli kvar i Lamayuru. Denna möjlighet var oerhört lockande. Jag skulle få träffa Lobsang följande dag med Skarma, då vi skulle diskutera projektets möjligheter klockan 3.

På väg därifrån råkade jag mina nya vänner från bussen. De skulle träffa några andra vänner, så jag kunde inte fresta dem till att följa med mig på middag hos Tenzing Dickey, men vi beslöt att ha en gemensam middag följande afton.

Tom skulle stanna hela två veckor i Leh och var inriktad på en Vipassana-meditation, det mest avancerade man kan ge sig på inom buddhismen. De hade bevistat Dalai Lamas föreläsningar både igår och idag, men Tom tyckte bara om filosofin, inte predikade religioner. Det kunde jag hålla med honom om.

Orosmoment som låg i luften var dels situationen i Kashmir, där det dödades jihadister och indiska soldater varje dag. Ladakh hade ansökt hos den indiska regeringen om separat provinsstatus, vilket denna dag hade mötts med arga demonstrationer av muslimer i Kargil.

Det andra orosmomentet var vädret. Det hade mulnat betänkligt denna dag, och det var risk för regn till natten.

Hemma i Lung Snon träffade jag gamla Cathérine, just hemkommen från Zanskar, och Myra, som just skulle bege sig ut på en Yangthangexpedition till den stora öknen mellan Indusdalen och den tibetanska gränsen. Myra och jag hade gjort lika många besök i Ladakh, men hon hade börjat redan på 90-talet. Liksom jag hade hon först besökt Tibet, men efter att ha fått en röd stämpel i sitt pass efter sitt sista besök där på grund av att hon skrivit ofördelaktigt om vad kineserna gjort i Tibet hade hon inte mer kunnat återvända dit utan styrt kosan till Ladakh i stället, precis som jag efter min andra Tibetresa, vilken fick mig att besluta att aldrig återvända så länge den kinesiska ockupationen höll på.

Med Cathérine frossade vi i våra kartor över Zanskar, och hon imponerade på mig med att ha gjort Stongday-trekken från Phuktar till Stongday, en av de vildaste trekkerna i Ladakh, på fem dagar. Hon beskrev i detalj alla egenheter med vägarna i dessa oländiga och avlägsna, nästan okända trakter och kunde alla stigar utantill.

Cathérine Hamburger är nu 78 år gammal, och hennes livs värsta tänkbara mardröm vore att inte längre kunna resa till Ladakh. Hon har redan gjort upp ett program för att tillbringa vintern 2018 i Ladakh.

Naturligtvis kunde hon bara jämföras med Alexandra David-Néel, den lilla parisiskan som på egen hand reste till Indien och Tibet och fortsatte därmed så länge hon orkade tills hon dog vid 101 års ålder.

Cathérine hade mycket att berätta om henne, då hon bodde i närheten av Cathérines alpina trakter vid Grenoble. Alexandra David-Néel föddes i en rik familj och gifte sig med en fransk ingenjör som byggde järnvägar i Tunisien, men de var bara tillsammans i sex månader. Sedan ville Alexandra resa till Indien, men första världskriget kom emellan, och de hade sina tillgångar i Belgien. Hon fick låna pengar av sin man, reste iväg, lovade komma tillbaka efter sex månader och kom tillbaka efter 14 år. Men under dessa 14 år skrev hon varje dag brev till honom. Det var ett lyckligt äktenskap på distans.

I Indien fann hon sig till rätta i Sikkim, men därifrån var det inte möjligt för henne att komma in till Tibet, så hon måste ta omvägen via Kina. Så kom hon äntligen till Lhasa och blev kanske 1900-talets främsta resenär i de trakterna.

Hon försörjde sig bland annat som operasångerska i Hanoi i Indokina. Därigenom hade hon extra starka lungor, vilket gjorde henne som utvald för långvariga vistelser i Tibet.

(I nästa nummer: *Otur*)

Tillbaka till Zanskar, del 18: Inget internet i Ladakh.

Som vanligt skulle jag ha stannat åtminstone en dag till i Lamayuru. Det är alltid så – varje år!

Hela vägen tillbaka till Leh dominerades av dunka-dunk i bussen med en så genomträngande hård bas att inga öronproppar hjälpte. Flera gånger försökte jag vädja om en lindring av tortyren och försökte själv några gånger skruva ner den, då jag satt nära, men den

var fjärrkontrollerad. Först under den allra sista etappen från Nimmu förstod föraren att jag led.

Denna automatiska skräpmusik med jordbävningsbas som kinesisk tortyr och högtalarhjärntvättsterrorism förblir mitt enda problem i Indien och annorstädes, och Ellen som upplyst Yogalärare led av samma sak. Ändå var det bara en lindrig portion hon utsattes för hela vägen till Padum, då det faktiskt var ladakhisk folkmusik, och Lobsang hela tiden uppmärksamt skruvade ner volymen när andra skruvade upp den.

När man åker i jeep eller buss i Himalaya förtar det hela naturupplevelsen, man bara lider och kan inte njuta av landskapet hur vackert det än är, man reser till Himalaya för att söka frid och vill bara kärlek, medan denna automatiska hjärntvätt bara bereder motsatsen och väcker enbart hatkänslor till liv i en ursinnig aggressivitet som är svår att behärska men som försvinner omedelbart så fort det blir tyst, och man då finner tystnaden som den ljuvligaste och sannaste av all musik – då kan man höra den riktiga musiken.

Det ofattbara är att majoriteten inte reagerar och fattar att detta är direkt psykiskt ohälsosamt utan annan effekt än att piska upp stressen. Vem som helst borde ju kunna urskilja mellan oväsen och musik, men så fort oväsendet markeras med rytmiskt dunka-dunk tycks de flesta acceptera det, låta sig avtrubbas av hjärntvätten och gå med på den passiva fördumningen i förintelsen av all möjlighet till koncentration. I synnerhet är detta mord på kreativiteten och en förintelse av allt kreativt tänkande – åtminstone för alla som inte tycker om att påtvingas ”musik” som de inte vill höra.

Hemma i Leh var lyckligtvis den trogne gårdvaren hemma, som efter att ha provat många nycklar och många lås lyckades få mig insläppt i ett rum där jag kunde reorganisera mig och äntligen tvätta mig ren. Att efteråt få dra på sig ett par rena kalsonger var en av resans högsta njutningar och ett sanningens ögonblick.

Så gick jag på lunch och intog som vanligt min rispudding på ”Happy World” – och vad händer? Jo, någon affär i närheten kör på med hämningsslöst och hänsynslöst jordbävningsdunka-dunk, där det enda som hörs av musiken är just den oupphörliga jordbävningsbasen. Och detta efter ljuvliga drömmar i Lamayuru om Schubert, som påminde mig om den film om honom som jag ännu inte hade sett, och om en klassisk 1700-talsfest med Par Bricole.

Man var hemma igen i stadens dagliga tortyr av oväsen, tutande bilar, trängsel, avgaser, dammhosta och den obligatoriska högtalarhjärntvättsterrorismen. Det enda man kunde göra åt saken var att armera sig med en ny flaska whisky. Och så var det lokala Systemet stängt!

På kafé Lamayuru tog jag en sedvanlig kaffe med chokladboll. Vid bordet bredvid satt det en sympatisk ung engelsman som hörde hemma i Plymouth, Cornwall. Hans mor hade en egen bokblogg på nätet och var mycket litterärt insatt och intresserad, så vår mycket givande konversation pågick för fullt ös i närmare en timme. Vi såg båda fram emot fortsättningen. Han skulle vidare med sina kamrater på motorcykeltur till bland annat Stok, men det var möjligt att vi kunde åter ses i Manali. Hade jag stannat en dag till i Lamayuru hade vi aldrig träffats.

På kvällen till middagen i Tenzing Dickey hade jag gott sällskap av en grupp om fem tjeckiska ungdomar. Vi diskuterade Milos Forman och Milan Kundera bland mycket annat.

På onsdagen gick jag upp till överste Wangdus i ändan av dalen. Han var tyvärr inte hemma. I stället blev jag bemött av en aggressiv hund som fullkomligt skällde ut mig och

faktiskt angrep mig, men lyckligtvis trängde hans tänder inte igenom byxan. Detta aktualiserade på nytt det allvarliga hundproblemet i Leh: tre dödsfall har rapporterats det senaste året, och i sista stund hindrades en dam från att bli uppäten ganska nyligen, då hundarnas massaker av henne hejdades i sista ögonblicket, men hon fick sys ihop på många ställen, och till och med håret hade de slitit av. Som väl var skadades inte hennes inre organ.

Internet var ett sorgligt kapitel. Det fungerade inte. Någon kabel vid Srinagar hade slitits av, under några timmar på tisdagen kunde man till nöds hinna gå igenom fyra femtedelar av sin baklogg (250 mail), men sedan var det kört igen, och det kom inte tillbaka under hela onsdagen.

Problemet kvarstod under torsdagen. Ingen affär kunde ta emot kreditkort, och det köades traumatiskt utanför varje ATM-bank i förtvivlat men gagnlöst hopp om att det någon gång skulle fungera, och alla cyberkaféer var stängda eller övergivna. Man fick samma svar varje gång, att man inte visste när och om det skulle börja fungera igen.

Jag hade lyckligtvis kontanter så att jag åtminstone kunde göra bokinköp. Jag fann Ellens härbärke "Shaolin" uppe i Sankara, där hon hade lämnat den hyperaktuella "Submission" åt mig, jag köpte den senaste boken om Jesus' 17 år i Indien med enligt författaren oomkullrunneliga bevis och fann den förlorade "The Yogins of Ladakh", som jag köpt för tre år sedan för resan till Dzhongkhul, på begäran av en god vän och Ladakhmedresenär lånat ut den till honom och aldrig fått den tillbaka trots anmodan då han "inte kunde hitta den". Man slarvar inte bort lånade böcker, och jag kan nu aldrig mera låna ut någon bok till någon människa mer. Denna var särskilt ovärderlig då den sedan länge varit "out of print" (1932), och att jag nu fann den "second hand" var ett underverk. Jag hade velat köpa fler unika böcker men inte utan kreditkort.

Jag sökte efter Lobsang i hans kontor, men det var stängt. Däremot stötte jag ihop med min gamle musikkvän från resan till Leh på Tenzing Dickey, och det var ett hjärtligt återseende.

(I nästa nummer: *Åter till Manali*)

Kulturförtrycket

En av president Trumps första åtgärder var att strypa kulturen med att dra in alla kulturbidrag, som om den lilla kultur som Amerika trots allt har haft var för mycket.

Dess värre har den politiska tendensen varit den samma under hela 1900-talet från och med det första världskriget. För politiker att angripa kulturen är ingenting nytt. Före det första världskriget var kulturen helig och saknade aldrig sponsorer och beskydd främst genom alla Europas kungliga familjer utan undantag. I och med att de flesta kungliga och samtliga kejsrerliga familjer skrotades lämnades kulturen vind för våg och blev en lönsamhetsfråga: den kunde bara sponsras om den var bevisligen lönsam. Därmed slogs i princip all seriös kultur ut, som inte var akademisk, och det akademiska etablissemangen med universiteten blev i princip kulturens enda chans till trygghet och överlevnad.

Franz Kafka är väl det tydligaste symptomet: fullkomligt vilsen och förlorad i en materialistisk öken av egoism och girighet, opportunism och politisk hänsynslöshet, där inte

ens rättvisan mera har någon chans, då den dränks i byråkrati om den vågar försöka hävda sig och försvara en rätt som gjorts till en skrattretande anakronism för översittarna att köra över. Ett annat typexempel är Hans Falladas roman "Hur skall det gå för Pinnebergs?" eller "Was nun, kleiner Mann?" som inte bara handlar om nazismen.

När jag som barn bestämde mig för att ägna mitt liv åt kulturen var ungefär den första reaktionen från omvärlden: "Räkna med bråk." Kulturen var ute, det var förbjudet att läsa böcker i sängen då man måste sova, när de politiska vänsterrörelserna rev i gång mot slutet av 60-talet brännmärktes kulturen definitivt som något nästan kriminellt genom den stämpel av borgerlighet all så kallad "finkultur" plötsligt fick; om man inte var vänsterradikal var man reaktionär och ett högerspöke, och kulturrevolutionen i Kina tilläts härja även utanför Kina genom alla världens anhängare till den förödande kommunistiska negativismen och destruktiviteten. I själva Kina bannlystes allt som hade med religion, filosofi och kultur att göra, i Tibet förstördes 6246 kloster och tempel av kinesiska rödgardister (alla utom 13), och överallt i Kina drogs lärare inför rätta för att vanligen avrättas offentligt genom lynchning.

När jag i Sverige började treva mig fram som kompositör fick jag veta att det bästa jag kunde vänta mig var att få bli ett socialfall. Det fanns ingen lärare i komposition i Sverige som kunde hjälpa mig till rätta med att komma åt kompositionskonsten av klassisk musik enligt de gamla mästarna som fanns innan musiken tvingades bli genomgående disharmonisk, och alla vet att jag som författare sedan 47 år konsekvent bara bemötts med refuseringar, på senare år även förstörelse av insända manuskript.

Ändå är det kulturen och ingenting annat som fört mänskligheten framåt och räddat den. När kulturen satts på undantag och förföljts har det alltid lett till mörka tider av barbari, oordning och förtryck, som när kristendomen i och med romarrikets nedgång och fall införde som sitt program att förrinta den antika kulturen med dess fria konster, filosofier och vetenskaper. Det tog tusen år innan någon kunde göra ett realistiskt porträtt igen.

Man har alltid fått höra, att konstnärer skall tvingas lida, så att de skall nödgas bli bättre. Man har aldrig fått höra förslaget, att en konstnär kanske hade kunnat bli ännu bättre om han sluppit få lida – som till exempel om Dostojevskij hade fått slippa sitta fyra år i fängelse i Sibirien, om Rembrandt hade fått slippa dras inför rätta för sina skulder och offentligen ruineras, om Dante inte tvingats i livstids exil på nitton år, om Benvenuto Cellini inte hade kastats i fängelse på årtal av påven för sin olydnad, och alla andra exempel på meningslös häxförföljelse, som bränningen av humanisterna Jan Hus och Giordano Bruno på bål, med det som resultat att kulturella insatser eliminerats utan att de fått någon chans.

Dock finns det trots allt ljuspunkter till och med inom politiken. När Winston Churchill under andra världskriget anmodades skära ner på utgifterna för kultur för krigskostnadernas skull, svarade han: "Men vad har vi då att kämpa för?"

Tyvärr har få politiker sedan det första världskriget haft åtminstone en sådan tillstymmelse till sunt förnuft.

Fortsättning i nästa nummer.

Göteborg den 1-a februari 2017